

Економічний розвиток¹

1. Завдання реформи та основні досягнення за 2014–2018 рр.

У 2014 році Україна опинилася на порозі економічної катастрофи. Протягом чотирьох років президентства Віктора Януковича конкурентоспроможність країни знизилася настільки, що ВВП припинив зростати, а експорт зазнав стагнації. Дефіцит платіжного балансу збільшувався, але Національний банк України підтримував фіксований обмінний курс, втративши половину валютних резервів протягом чотирьох років. Бюджетний дефіцит та втрати державного «Нафтогазу» збільшилися до рекордних 10% ВВП у 2014 році.

Після багатьох років неефективного управління економіка гостро потребувала структурних реформ. Банківський нагляд був настільки слабким, що половина банків були неплатоспроможними або критично недокапіталізованими та перевантаженими кредитуванням пов'язаних осіб. Державні підприємства безпосередньо керувалися міністерствами та «доїлися» політиками. Застарілі регулювання чинили надмірний тиск на приватні компанії та робили їх схильними до корупції та рекету з боку посадових осіб.

Невідкладні макроекономічні заходи у 2014–2015 рр., які були болісними в короткотерміновій перспективі, дозволили швидко відновити фінансову стабільність. Вони запровадили гнучкий обмінний курс, первинний профіцит бюджету після років високого дефіциту та політику інфляційного таргетування, а також забезпечили незалежність Національного банку. Ці дії дозволили відновити макроекономічну стабільність вже наприкінці 2015 року.

Коригування тарифів на газ для населення було ключовою реформою, яка зробила можливим збалансування бюджету. Введення однакової ціни на газ для домогосподарств та підприємств, що ґрунтується на імпортному паритеті, не лише дозволило «Нафтогазу» стати прибутковим, а й закрило доступ до головного джерела політичної корупції. Це також зробило Україну менш залежною від російського газу.

Очищення банківської системи було болючим. Понад 80 банків було виведено з ринку, а найбільший банк – «ПриватБанк» – був націоналізований та докапіталізований більше ніж на 150 млрд грн. Значно зросла відповідальність власників та керівників банків, а банківський нагляд посилювався і став стійкішим до корупції.

2. Основні виклики, які виникли під час реалізації реформи

Інші структурні реформи були менш успішними.

У 2017 році уряд класифікував усі держпідприємства на групи: ті, що підлягають приватизації, та ті, які залишаються у державній власності. У 2018 році був прийнятий новий закон про приватизацію. Державні підприємства були розділені на великі та малі. Великі держпідприємства було передбачено продавати із залученням інвестиційних консультантів, а малі – через систему ProZorro. Продажі. У серпні 2018 року успішно розпочато малу приватизацію. Проте від 2014 року до цього часу так і не продано жодного великого об'єкта.

Земельна реформа зайшла в глухий кут. Мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, встановлений у 2001 році, не скасовано, а необхідну правову базу для створення ринку землі так і не підготовано.

3. Розуміння реформи та очікування громадян від її проведення

Завдяки як залякуванню опонентів реформ, так і низькій довірі до Уряду загалом, економічні реформи мають слабку підтримку громадян. І навпаки, популістські ідеї близькі українцям.

---

¹Головний автор бріфу:

Гліб Вишлінський Виконавчий директор Центру економічної стратегії, член Ради коаліції Реанімаційний Пакет Реформ

Співавтор:

Дмитро Ливч керівник аналітичного відділу, проектний менеджер EasyBusiness

Наприклад, як свідчить опитування, проведене Kantar TNS для Центру економічної стратегії, 90% респондентів вважають, що державне регулювання цін на продукти та ліки поліпшить їхній добробут, 74% думають так само про зниження пенсійного віку.

І навпаки, згідно з іншим опитуванням, проведеним восени 2017 року, земельна реформа мала підтримку лише 32% громадян, а приватизація – 30%, тоді як частка опонентів цих реформ була вдвічі більшою.

Водночас, детальніший аналіз цих опитувань дає більше підстав для оптимізму. Аргументи проти популістських кроків зменшують їхню підтримку респондентами. Натомість, конкретні складові «непопулярних» реформ мають підтримку більшості опитуваних, зокрема й тих, хто не підтримує реформу загалом.

Це свідчить про потенціал підтримки економічних реформ, якщо їх впроваджуватиме уряд, якому довірятимуть громадяни.

4. Зв'язок з міжнародними програмами співпраці

Економічні реформи є одним з пріоритетів міжнародних партнерів України. Вони є як умовами офіційної фінансової підтримки уряду, так і ключовим напрямком міжнародної технічної допомоги.

Водночас, наведені вище дані опитувань демонструють потребу більшою мірою сфокусувати міжнародну допомогу Україні на пояснення громадянам переваг реформ та боротьбу з усталеними міфами.

5. Основні завдання реформи на 2019–2023 рр. та очікувані результати їх втілення

Зростання інвестицій є ключовим завданням та механізмом сприяння економічному розвитку України. Важливою його передумовою є збереження макроекономічної стабільності, неможливе без відповідальної бюджетної та політично незалежної грошової політики.

Наступні реформи, на нашу думку, можуть підштовхнути економічне зростання на основі інвестицій.

1. Відкритий ринок сільськогосподарських земель – прийняття закону, який регулюватиме продаж земель сільськогосподарського призначення і таким чином скасує мораторій.
2. Приватизація всіх великих державних підприємств, продаж яких дозволено, і значне скорочення переліку державних підприємств, приватизацію яких заборонено. На всіх великих державних підприємствах, а також в «Ощадбанку» та «Укресімбанку», мають бути створені незалежні наглядові ради. Парламент має прийняти новий закон про розширення повноважень та збільшення політичної незалежності наглядових рад.
3. Спрощення та оптимізація митних процедур, створення інституту уповноваженого економічного оператора. Це зробить українські компанії більш конкурентоспроможними у глобальних ланцюгах вартості.
4. Перезапуск фіскальної служби та створення служби фінансових розслідувань, яка замінить податкову міліцію та численні відділи боротьби з економічними злочинами у правоохоронних органах. Мета полягає у формуванні податкової та митної служби, які є дружніми та прозорими, а також служби фінансових розслідувань, яка буде застосовувати аналіз, а не силу. Працівників цих нових служб треба перенабрати з повною перевіркою доброчесності.
5. Лібералізація руху капіталу та регулювання валютних операцій. Новий закон про валютні операції прийнято у 2018 році, він дав Національному банку свободу регулювати їх своїми рішеннями. Цю свободу слід використати для того, щоб зробити Україну відкритішою до руху капіталу і торгівлі відповідно до практики ЄС.

Впровадження цих реформ зробить Україну привабливішою як для іноземних, так і для внутрішніх інвестицій, а також сприятиме зростанню економіки на 5–7% щорічно протягом тривалого часу. Крім того, це зробить українську економіку стійкішою до криз. Разом це дозволить поступово наближати добробут українців до рівня нових країн-членів ЄС.